

**МІНІСТЕРСТВО СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ ПІДГОТОВКИ КАДРІВ
ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ ЗАЙНЯТОСТІ УКРАЇНИ**

ДЕРУН АНДРІЙ МИХАЙЛОВИЧ

УДК 334.722.8:330.837

**РАЦІОНАЛІЗАЦІЯ ОРГАНІЗАЦІЙНИХ ФОРМ ГОСПОДАРЮВАННЯ
В НАЦІОНАЛЬНІЙ ЕКОНОМІЦІ**

Спеціальність 08.00.03 – економіка та управління
національним господарством

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Київ – 2018

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана на кафедрі теоретичної та прикладної економіки Інституту підготовки кадрів державної служби зайнятості України Міністерства соціальної політики України

Науковий керівник: доктор економічних наук
Баліцька Валентина Володимирівна,
Інститут підготовки кадрів державної служби
зайнятості України Міністерства соціальної
політики України,
професор кафедри теоретичної та прикладної
економіки

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, професор
Денисенко Микола Павлович,
Київський національний університет
технологій та дизайну МОН України,
професор кафедри бізнес-економіки

кандидат економічних наук, старший науковий
співробітник
Шабранська Наталія Ігорівна,
Державний науково-дослідний інститут інформатизації
та моделювання економіки Міністерства
економічного розвитку і торгівлі України,
провідний науковий співробітник відділу
модернізації механізмів управління економікою

Захист відбудеться *«19» квітня 2018 р. о 14-00* годині на засіданні спеціалізованої вченої ради К 26.891.01 в Інституті підготовки кадрів державної служби зайнятості України за адресою: 03038, м. Київ, вул. Нововокзальна, 17, ауд. 201.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Інституту підготовки кадрів державної служби зайнятості України за адресою: 03038, м. Київ, вул. Нововокзальна, 17, к. 302.

Автореферат розісланий *«16» березня 2018 р.*

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради,
доктор економічних наук, професор

К.А. Пріб

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Сучасний розвиток національної економіки спроможні забезпечити високопродуктивні виробничі структури, які мають стратегію підвищення конкурентоспроможності продукції та інтеграції у світові ринки, володіють достатнім обсягом капіталу, сучасними основними засобами, наймають професійний кадровий персонал, запроваджують організаційні форми господарювання, що здатні створити умови для інноваційного розвитку.

Організаційні форми господарювання безпосередньо впливають на стан економічної системи України, розвиток якої залежить від майнових відносин та оптимальних організаційних форм підприємницької діяльності. Пропорції між організаційними формами господарювання віднесено до соціальних пропорцій суспільного виробництва, а конкретна організаційна форма господарської діяльності за своєю суттю представляє зафіксовану законодавчими нормами єдність економічних, інституційних, організаційних і правових засад діяльності суб'єкта підприємництва. Спільно, вони визначають економічний, трудовий, виробничий потенціал і майнові права суб'єкта економічних відносин у сфері господарської діяльності. Тому посилення індустріального вектора розвитку України має ґрунтуватися не лише на техніко-технологічних змінах в галузях економіки, а також на раціоналізації процесу утворення різних організаційних структур, здатних створювати та впроваджувати інновації.

Проблематика раціоналізації інституціональних, виробничих та організаційних процесів у суспільстві завжди посідала провідне місце в наукових працях відомих економістів, зокрема, Д. Рікардо, Ж. Сея, Л. Мізеса, Ф. Найта, Ф. Хайєка, Г. Саймона. Теоретичні та практичні питання управління різними формами господарювання досліджено в роботах Л. Абалкіна, І. Ансоффа, А. Віленського, П. Друкера, Л. Конторовича, Р. Капелюшнікова, Д. Корнаї, К. Менара, Дж. Хікса, А. Шастітко. Питання формування інституціонального середовища функціонування різних організаційних форм відображено у працях Дж. Барні, М. Вебера, Т. Веблена, Дж. Коулмена, Дж. Р. Коммонса, У. Оучі, А. Маршалла. Важливий внесок у дослідження діяльності та системи управління організаційними формами підприємств та їх об'єднань внесли вітчизняні вчені: О. Амоша, В. Баліцька, М. Білопольський, І. Булеєв, В. Геєць, М. Денисенко, Ю. Кіндзерський, С. Кожем'якіна, Є. Корольов, І. Крючкова, І. Одотюк, В. Ляшенко, М. Пугачова, С. Сухоруков, В. Федоренко, М. Чумаченко, Н. Шабранська, І. Шовкун та інші.

З огляду на необхідність посилення позицій України в міжнародному поділі праці, підвищення рівня інноваційного розвитку національної економіки, що безпосередньо залежить від тенденцій утворення різних організаційних форм господарювання, необхідно продовжити дослідження теоретичних і практичних аспектів організаційного структурування підприємництва та визначити шляхи збільшення внеску бізнесу в індустріальний розвиток національної економіки. Це зумовило актуальність теоретичного та практичного дослідження організаційних форм господарської діяльності,

дозволило визначити мету і завдання дисертаційної роботи.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертацію виконано відповідно до планів науково-дослідних робіт Інституту підготовки кадрів державної служби зайнятості України за темами: «Теоретико-методологічне та праксеологічне обґрунтування нових підходів до регулювання ринку праці в Україні в умовах макроекономічної нестабільності (номер державної реєстрації 0113U002191, 2013-2014 рр.), у межах якої проаналізовано стан ринку праці залежно від тенденцій організаційного структурування підприємництва; «Інституціональне забезпечення ринку праці України в умовах соціально-економічної нестабільності (номер державної реєстрації 0115U004041, 2015-2017 рр.), у межах якої досліджено механізм регулювання процесів утворення різних організаційних форм господарювання, визначено напрями активізації зайнятості на основі раціоналізації організаційних форм господарської діяльності в Україні.

Мета і завдання дослідження. Метою наукового дослідження є обґрунтування теоретико-методичних і практичних засад раціоналізації організаційних форм господарювання для забезпечення інноваційного розвитку національної економіки. Відповідно до мети було поставлено такі завдання:

- узагальнити теоретичні підходи щодо трактування суті теорій раціонального вибору та економічної організації з огляду на формування тенденцій організаційного структурування підприємництва;
- систематизувати економіко-правові аспекти утворення організаційних форм у національній економіці;
- удосконалити методичні підходи до визначення критеріїв ідентифікації суб'єктів підприємництва за розмірами бізнесу;
- виявити індустріальну основу розвитку організаційних форм господарювання;
- оцінити внесок різних за розмірами суб'єктів підприємництва у розвиток національної економіки;
- запропонувати методичний підхід до аналізу тенденцій інноваційного розвитку економіки залежно від організаційних форм і розмірів підприємств;
- визначити напрями та концептуальні засади раціоналізації організаційних форм господарської діяльності;
- обґрунтувати необхідність активізації взаємодії інноваційного малого, середнього і великого підприємництва та створення кластерів;
- розробити пропозиції щодо вдосконалення державної політики зайнятості на основі раціоналізації організаційних форм господарювання.

Об'єктом дослідження є процес формування та функціонування організаційних форм господарювання в національній економіці.

Предметом дослідження є сукупність теоретико-методичних, економіко-правових і прикладних положень щодо раціоналізації організаційних форм господарювання в економіці України.

Методи дослідження. У дисертації використано сукупність загальнонаукових методів пізнання та спеціальних методів економічних досліджень, що створило основу для проведення на принципах концептуальної єдності та передбачуваності комплексного аналізу процесів раціоналізації організаційних форм господарювання в національній економіці. Зокрема, застосовано такі методи дослідження: *діалектичний та історичний* – у процесі вивчення генезису наукових підходів щодо трактування суті теорії економічної організації та раціонального вибору; *абстрактно-логічний* – для обґрунтування основних теоретичних положень, визначення понять, формулювання висновків щодо розкриття тенденцій організаційного структурування підприємництва; *системний аналіз* – для дослідження інституційної основи функціонування організаційних форм господарювання; *порівняльно-правовий* – для аналізу нормативного регулювання процесів утворення різних підприємницьких структур; *аналізу, синтезу, порівняння, групування, графічного зображення* – для аналізу впливу організаційних форм господарювання на економічну динаміку та інноваційний розвиток національного господарства.

Інформаційною базою дослідження є нормативні документи з питань організаційних форм підприємництва, офіційні дані Державної служби статистики України, Міністерства фінансів України, Міністерства економічного розвитку і торгівлі України; наукові праці вітчизняних і зарубіжних учених, періодичні видання, офіційні сайти органів влади, науково-експертні матеріали установ Національної академії наук України, власні дослідження автора.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в розвитку теоретичних положень, концептуальних, науково-методичних та практичних підходів щодо раціоналізації організаційних форм господарювання з метою забезпечення інноваційного розвитку національної економіки. Основні положення, які визначають наукову новизну, полягають в наступному:

вперше:

– запропоновано науково-методичний підхід щодо діагностики тенденцій інноваційного розвитку національної економіки залежно від процесу організаційного структурування підприємництва, що враховує особливості функціонування різних організаційних форм господарювання, кількісні та вартісні пропорції діяльності між підприємствами різних розмірів та оцінку внесків в економіку мікро, малих, середніх та великих підприємств. Такий підхід дозволяє комплексно оцінювати ефективність діяльності бізнес-структур різних розмірів та організаційних форм, визначати основні важелі впливу на процеси організаційного структурування бізнесу, виявляти причини низького рівня інновацій в економіці та формувати на рівні держави пріоритети економічної політики з урахуванням тенденцій організаційного структурування підприємництва;

удосконалено:

– інституційно-фінансові засади пріоритетного розвитку організаційних форм господарювання, які рекомендується засновувати на об'єднанні капіталів фізичних та юридичних осіб з утворенням організаційних форм із розміром

статутного капіталу не менше 100 мінімальних заробітних плат та кількістю зайнятих більше 100 осіб. Це дасть змогу підвищити рівень капіталізації підприємств, зменшити розпорошення капіталу між дрібними фірмами, забезпечити концентрацію капіталу для інноваційного розвитку, збільшити продуктивну зайнятість, розвивати інноваційне підприємництво, формувати кластери на основі взаємодії малого, середнього, великого бізнесу;

– методичні положення економіко-правового регулювання процесів утворення різних організаційних форм, які полягають в гармонізації та розширенні норм Цивільного, Господарського кодексів України з урахуванням «Статистичного класифікатора організаційних форм суб'єктів економіки» Державної служби статистики України, що дозволить унормувати єдині вимоги щодо ідентифікації та класифікації організаційних форм суб'єктів господарювання в національній економіці;

– методичні основи визначення критеріїв ідентифікації суб'єктів підприємництва за розмірами бізнесу з урахуванням вимог ЄС, досвіду інших країн та Міжнародної організації економічного співробітництва і розвитку (ОЕСР) шляхом розширення діапазону ідентифікації: дуже малі підприємства – 1–19 працівників; малі – 20–99; середні – 100–499; великі підприємства – 500 і більше працівників, що дозволяє зменшити кількість дрібних підприємств за критерієм чисельності працюючих та більш коректно порівнювати показники розвитку малого та середнього бізнесу між країнами;

дістали подальшого розвитку:

– теоретико-методичний підхід щодо дослідження тенденцій організаційного структурування підприємництва на основі застосування основних положень теорії раціонального вибору та економічної організації, що закладає підґрунтя для розуміння мотивів поведінки суб'єктів підприємництва під час обрання ними тієї чи іншої організаційної форми господарювання;

– концептуальні засади раціоналізації організаційних форм господарювання, які включають ресурсний, організаційно-правовий, управлінський, індустріальний напрями, що дозволяє комплексно оцінювати ефективність організаційного структурування підприємництва, рівень капіталізації мікро, малих, середніх, великих підприємств та застосовувати заходи державного впливу з метою збільшення кількості організаційних структур інноваційного та індустріального типу;

– аналітичний підхід до визначення структурних пропорцій внеску в розвиток національної економіки мікро, малих, середніх, великих підприємств у процесі порівняння величини їх внеску в обсяги виробленої та реалізованої продукції, створення доданої вартості та робочих місць із величиною задіяних активів, отриманих збитків (прибутків), накопичених боргів, що дозволило виявити диспропорції та невідповідність між величиною використаних ресурсів та показниками результатів діяльності малих організаційних форм;

– напрями удосконалення державної політики зайнятості, яка має враховувати процеси організаційного структурування підприємництва, завдання інноваційного розвитку галузей та базуватися на ідеї перерозподілу

працівників із низькопродуктивних галузей у більш продуктивні, що дозволить сформулювати нові робочі місця в провідних галузях, які здатні створювати та впроваджувати інновації.

Практичне значення одержаних результатів. Основні концептуальні положення, висновки та рекомендації дисертації мають практичне спрямування і можуть бути використані для раціоналізації процесу створення організаційних форм господарювання з метою забезпечення інноваційного розвитку економіки. Основні висновки та рекомендації використані: відділом проблем економіки земельних і лісових ресурсів ДУ «Інститут економіки природокористування та сталого розвитку НАН України» в частині виявлення незадіяних інституціональних резервів розвитку індустріальних та ресурсних галузей (витяг з протоколу засідання відділу № 9 від 19.06.2017 р.); Фастівським міськрайонним центром зайнятості при підготовці аналітичних матеріалів для прийняття управлінських рішень в частині аналізу пропозиції роботодавцями робочих місць (довідка № 01/13-824 від 07.08.2017 р.); Інститутом підготовки кадрів державної служби зайнятості України при розробці навчально-методичного забезпечення і викладання дисциплін «Державне регулювання економіки», «Інноваційний розвиток підприємства», «Методологія макроекономічного аналізу» (довідка № 534/00/17 від 03.07.2017 р.); Державним підприємством «Антонов» у частині оцінки перспектив інноваційного розвитку підприємства та формування пропозиції високопродуктивних робочих місць на ринку праці (довідка від 03.04.2017 р.).

Особистий внесок здобувача. Дисертація є завершеною самостійною науковою працею, в якій на основі проведених досліджень отримано нові теоретичні, методичні та прикладні результати щодо напрямів раціоналізації організаційних форм господарювання в економіці України. Усі наукові положення та результати отримано автором самостійно. З наукової праці, опублікованої у співавторстві, у дисертації використано лише ті ідеї та положення, які є результатом власних досліджень здобувача.

Апробація результатів дисертації. Основні положення, висновки та рекомендації дисертації доповідались на восьми всеукраїнських та міжнародних науково-практичних конференціях: «Підприємницька діяльність в Україні: проблеми розвитку та регулювання» (м. Київ, 2013 р.); «Пошук засобів підвищення ефективності правових норм» (Москва, 2013 р.); «Менеджмент ХХІ сторіччя: фінансові, економічні та інноваційні аспекти», (Київ, 2013 р.); «Організаційно-управлінські та соціально-економічні аспекти функціонування сучасного ринку праці України в умовах інституційних трансформацій» (Київ, 2014 р.); «Облік, аналіз, контроль в системі управління суб'єктами економіки» (Львів, 2015 р.); «Євроінтеграційний вибір України та проблеми макроекономіки» (Дніпропетровськ, 2015 р.); «Економіко–культурологічне позиціонування України в світовому глобалізованому просторі» (м. Ліптовський Ян, Словаччина, 2016р.); «Фінансова система країни: тенденції та перспективи розвитку» (Острог, 2017 р.).

Публікації. Основні наукові положення, висновки та рекомендації автора опубліковано в 14 наукових працях загальним обсягом 6,78 д.а. (у т.ч. автору належить 6,48 д.а), з них: 6 статей у наукових фахових виданнях (з яких 3 – у виданнях, включених до міжнародних наукометричних баз даних); 8 тез доповідей на міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається з анотацій, вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Обсяг основного тексту – 181 сторінка, загальний обсяг – 264 сторінки. Робота включає 64 таблиці (на 33 сторінках), 19 рисунків (на 12 сторінках), 6 додатків на 40 сторінках, анотації на 17 сторінках. Список використаних джерел налічує 221 найменування на 26 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У першому розділі «**Теоретико-методичні основи раціоналізації процесу утворення організаційних форм господарювання**» досліджено концептуальні положення теорії раціонального вибору та методичні засади теорії економічної організації, розкрито економіко-правове забезпечення процесу утворення різних організаційних форм в національній економіці, проаналізовано критерії ідентифікації суб'єктів підприємництва за розмірами бізнесу.

За результатами узагальнення теоретико-методичних підходів до розуміння суті категорії «раціоналізація» встановлено, що це поняття означає вдосконалення, поліпшення будь-якого процесу, предмета, продукту, більш продуктивну організацію праці, сфери виробництва, обігу тощо. Ключовим в раціоналізації є прийняття рішень про доцільність дій та свідому організацію, що дозволяє привнести в суспільне виробництво та економічні відносини прогресивні зміни – інституціональні, технологічні, технічні, організаційні, соціально-економічні.

Обґрунтовано теоретико-методичні підходи щодо дослідження тенденцій організаційного структурування підприємництва на основі застосування основних положень теорії раціонального вибору та економічної організації, що закладає підґрунтя для розуміння мотивів поведінки суб'єктів підприємництва при обранні ними тієї чи іншої організаційної форми господарювання. Тенденції організаційного структурування економічних агентів розглядаються в контексті сучасної (ситуативної) теорії економічної організації, яка до основних факторів впливу на формування організаційної структури суб'єктів економіки відносить стратегію, технологію, середовище, розміри організації. Теорія економічної організації використовується як методологічна основа для аналізу тенденцій організаційного структурування підприємництва у системі «структура-поведінка-результат».

Систематизовано критерії раціональності, які включають компоненти – час, простір, витрати, результати. Узагальнено ресурсну, управлінську, організаційну форми раціоналізації. Відмічено, що управлінська форма полягає в управлінні удосконаленням і здійснюється на основі прийняття раціональних рішень. Однак з різних причин дії щодо їх реалізації можуть бути

нерациональні. У роботі підкреслено, що раціональні дії здатні упорядковувати складні економічні системи, сприяти промислому (індустріальному) розвитку, відігравати ключову роль у виборі оптимальних організаційних форм у будь-якій сфері підприємницької діяльності.

З'ясовано, що згідно зі статтею 42 Конституції України право на незаборонену законом підприємницьку діяльність є в кожного громадянина країни. У статті 45 Господарського кодексу України визначено, що особа (або особи), які поставили за мету здійснювати господарську діяльність, мають право обрати будь-яку організаційну форму юридичної особи або ж працювати як фізична особа-підприємець. Виявлено, що свобода вибору форм господарювання підприємницьким середовищем України проявляється в тому, що бізнес здійснює свою діяльність переважно в малих і надмалих організаційних формах та обирає організаційно-правову форму у вигляді товариств з обмеженою відповідальністю, що є ознакою дрібного підприємництва. Хоча в експертному середовищі поширюється думка, що в постіндустріальній економіці будуть переважати сітьові структури, утворені із відносно малих підприємств, подрібнення бізнесу негативно позначається на інноваційному розвитку України на етапі створення індустріального базису, що вимагає розроблення заходів, спрямованих на раціоналізацію дій при виборі оптимальних організаційних форм господарювання.

З огляду на неоднозначність визначення категорії «організаційна форма» в актах законодавства України, доведена необхідність гармонізації статей 83, 84, 113 Цивільного кодексу України, статей 63, 80, 119, 120 Господарського кодексу України з урахуванням положень «Статистичного класифікатора організаційних форм суб'єктів економіки» Державної служби статистики України, який через відсутність на рівні законів зведеного переліку всіх організаційних форм став основним документом для ідентифікації суб'єктів господарювання за організаційними формами в системі економічних відносин.

Ураховуючи те, що окрім категорії «організаційна форма» на практиці використовується поняття «категорія підприємств» як техніко-економічна класифікація залежно від обсягів господарського обороту та чисельності працівників, у дисертації проаналізовано кількісні та вартісні показники діяльності мікро, малих, середніх, великих підприємств та визначено їх потенційні можливості займатися інноваційною діяльністю.

Підтверджено, що сучасною ознакою ринкової економіки є існування та тісна взаємодія великих, середніх, малих підприємств. Проте ключовим питанням є їх оптимальне співвідношення та критерії віднесення до відповідних груп. З'ясовано, що в країнах-членах ЄС суб'єкти мають такі ознаки за кількістю зайнятих: мікропідприємства – від 1 до 9 осіб; малі – від 10 до 49; середні – від 50 до 249; великі підприємства – більше 250 осіб. Водночас виявлено, що в Міжнародній організації економічного співробітництва і розвитку (ОЕСР) пропонується інше групування: дуже малі – 1–19 працівників; малі – 20–99; середні – 100–499; великі – 500 працівників і більше. Ураховуючи те, що малий та середній бізнес, об'єднуючи більшу кількість працівників, має

потенційні можливості для інноваційного розвитку, в Україні рекомендовано застосовувати систему групування підприємств залежно від розмірів за критеріями Міжнародної організації економічного співробітництва і розвитку (ОЕСР).

У другому розділі «**Діагностика ефективності функціонування організаційних форм господарювання в економіці України**» визначено індустріальну основу розвитку організаційних форм господарювання, оцінено внесок різних за розмірами суб'єктів підприємництва в розвиток національної економіки, проаналізовано фінансові результати діяльності суб'єктів господарювання залежно від розмірів.

Аргументовано, що інноваційну модель розвитку в Україні необхідно розбудовувати на базі створення інституційних, економічних та організаційних умов для сталого розвитку галузей економіки, які визначають рівень конкурентоспроможності держави, її індустріальні та інноваційні перспективи. Проте в Україні отримали розвиток низькотехнологічні сировинні та обслуговуючі галузі. З 1990 р. в країні частка машинобудування в загальних обсягах промислового виробництва зменшилася майже утричі, легкої промисловості – у 10 разів. На машинобудування, яке є локомотивом індустріального розвитку, в Україні нині припадає менше 10% промислового виробництва, що в 3 – 4 рази нижче, ніж у розвинених країнах (табл. 1).

Таблиця 1

**Тенденції інноваційного розвитку
та зміни організаційних форм господарювання в економіці України**

Показники	Р о к и							
	1996	2000	2007	2010	2013	2014	2015	2016
<i>Стан інноваційного та індустріального розвитку, % в загальній структурі показника</i>								
Частка підприємств, які освоювали виробництво інноваційної продукції	17,9	13,7	5,5	5,8	6,7	6,0	8,7	9,2
Інноваційна продукція в обсязі реалізованої продукції	н.д.	9,4	6,7	3,8	3,3	2,5	1,4	н.д.
Частка промислових підприємств, які впроваджували інновації	19,3	14,8	11,5	11,5	12,9	12,1	15,2	16,6
Продукція машинобудування в структурі промислової продукції	14,9	13,4	13,7	10,9	9,7	7,9	6,5	6,46
Переробна промисловість в структурі доданої вартості	н.д.	19,7	22,5	14,8	12,7	14,0	14,0	14,2
Питома вага наукових і науково-технічних робіт у ВВП	1,36	1,16	0,93	0,90	0,80	0,69	0,64	0,48
<i>Організаційні форми господарювання, одиниць</i>								
Товариство з обмеженою відповідальністю (ТОВ)	147738	221905	381205	374752	448537	453931	488205	532401
Акціонерне товариство	30922	34942	31993	21157	17344	15893	15571	15206
Концерн	353	380	400	238	210	193	195	195
Корпорація	332	609	849	637	604	565	560	564
Консорціум	51	57	84	62	66	64	66	69

Джерело: систематизовано за даними Державної служби статистики України

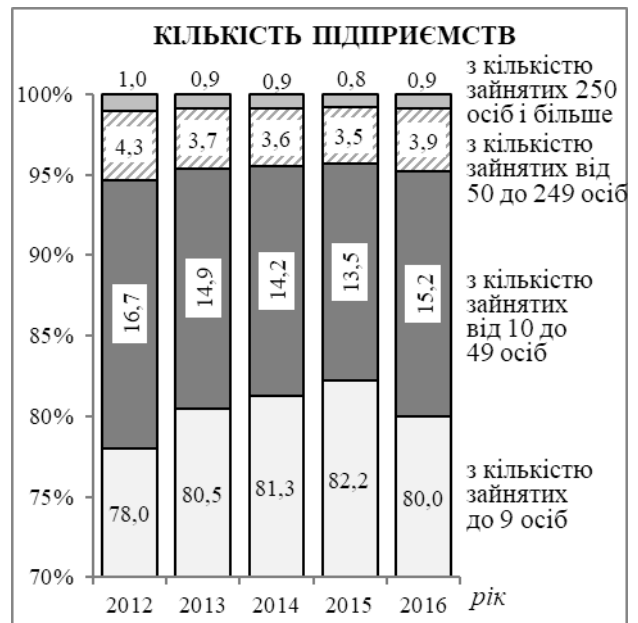
З'ясовано, що індустріальні галузі заміщуються секторами, які здійснюють діяльність в оптовій та роздрібній торгівлі, ремонті автомобілів та побутових приладів, наданні послуг, операціях з нерухомим майном, оренді, інжинірингу.

Доведено, що деіндустріалізація та деінноватизація економіки залежить від тенденцій організаційного структурування підприємництва та утворення організаційних форм господарювання. Виявлено, що за період 1996-2016 рр. в Україні кількість товариств з обмеженою відповідальністю збільшилася з 147 тис. до майже 532 тис., в той час як акціонерних товариств зменшилася з 30,9 тис. до 15,2 тис. одиниць. Великих підприємств на кінець 2016 р. налічувалося 383 одиниці, що становить лише 0,1% від загальної кількості підприємств (рис. 1). Із загальної кількості підприємств налічується тільки 0,8-1%, де зайнято 250 осіб і більше. На середні підприємства (від 50 до 249 осіб) припадає 3-4%. Водночас кількість малих підприємств (до 50 осіб) становить понад 95%, де надмалих (до 9 осіб) – 80% (рис. 2). Подрібнення бізнесу вплинуло на те, що частка підприємств, які впроваджують всі види інновацій, становить 11-16%, освоюють виробництво інноваційної продукції – 6-8%, а частка інноваційної продукції 2-5%.

Рис. 1. Частка підприємств України залежно від розмірів, %

Джерело: рис. 1-4 розраховано за даними Державної служби статистики України

Рис. 2. Розподіл підприємств за кількістю зайнятих працівників, %

Здійснено порівняння показників діяльності суб'єктів економіки у співвідношенні «ресурси–витрати–результати». З'ясовано, що різні за розмірами економічні агенти здійснюють кардинально різний внесок у національну економіку. Хоча кількість підприємств, де зайнято більше 250 осіб, становить лише 0,9%, ними реалізується понад 40% загального обсягу продукції, створюється до 45% доданої вартості та робочі місця для 30-32% працюючого населення. Середні підприємства (їх 4-5%) створюють 40-45% доданої вартості та робочі місця для 44% працюючих громадян (рис. 3-4).

Рис. 3. Пропорції зайнятості працівників між підприємствами України залежно від розмірів, %

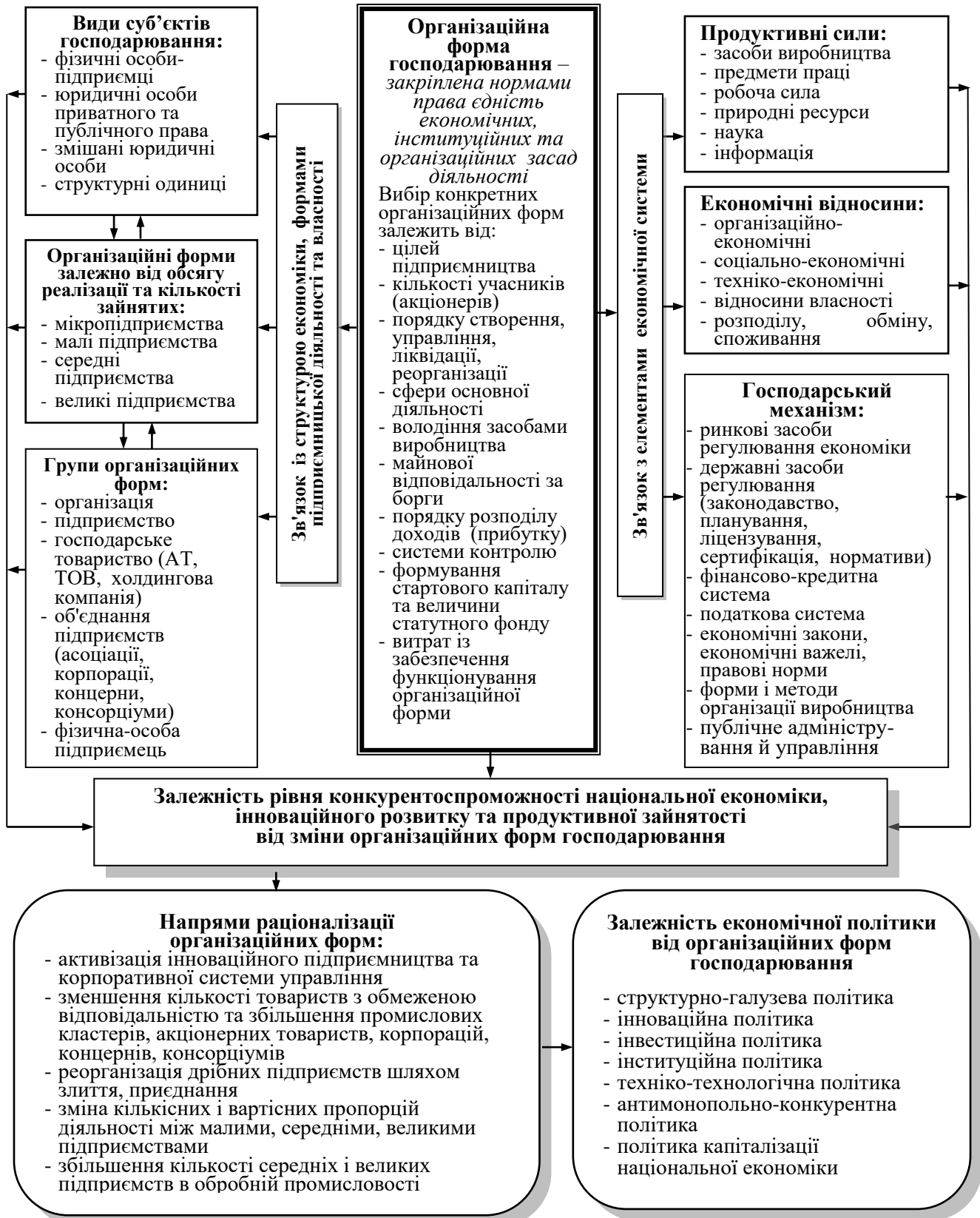

Рис. 4. Пропорції створеної доданої вартості між підприємствами залежно від розмірів, %

Виявлено структурні диспропорції в діяльності мікро та малих підприємств при порівнянні величини їх внеску в обсяги виробленої та реалізованої продукції, створення доданої вартості та робочих місць із величиною задіяних активів та утворених при цьому боргів, отриманих збитків. З огляду на те, що серед суб'єктів підприємництва в Україні переважають малі форми господарської діяльності, кількість підприємств, де обсяг реалізованої продукції до 1 млн євро, становить 95%, то за критеріями обсягу обороту в ЄС та ОЕСР такі підприємства слід відносити навіть не до малих, а до мікропідприємств.

У третьому розділі «Напрями раціоналізації організаційних форм господарської діяльності» обґрунтовано концептуальні засади раціоналізації організаційних форм господарської діяльності, доведено необхідність активізації взаємодії інноваційного малого, середнього й великого підприємництва та утворення кластерів, визначено пріоритети розвитку ринку праці на основі раціоналізації організаційних форм господарської діяльності.

Аргументовано, що тенденції організаційного структурування підприємництва безпосередньо впливають на економічну систему України, розвиток якої залежить від діючих майнових відносин і організаційних форм. Виходячи з того, що організаційна форма господарювання – це закріплена нормами права єдність економічних, організаційних, інституційних умов діяльності, існує тісна залежність між процесами організаційного структурування підприємництва та розвитком елементів економічної системи, якими є: продуктивні сили; організаційно-економічні, соціально-економічні, техніко-економічні, виробничі відносини; господарський механізм як спосіб регулювання господарської діяльності на макрорівні. Від тенденцій утворення організаційних форм господарювання залежить можливість посилення впливу держави на проведення структурно-галузевої, техніко-технологічної, інвестиційної та інноваційної політики (рис. 5).

Рис. 5. Структурно-логічна схема взаємозалежності розвитку елементів економічної системи та організаційних форм господарювання

Джерело: розроблено автором

Аргументовано спірність політики підтримки розвитку лише малого та середнього бізнесу, оминаючи великий, який має реальні перспективи

нарощування виробництва завдяки масштабу. З'ясовано, що в Україні вживаються заходи у сфері дерегуляції господарської діяльності в частині спрощення порядку започаткування та припинення бізнесу, зменшення кількості заходів державного нагляду (контролю), усунення необґрунтованого втручання держави у господарську діяльність, удосконалення процедур ліцензування, отримання документів дозвільного характеру тощо. Що стосується безпосередньо великих підприємств, то їх питання розглядаються в контексті удосконалення механізмів корпоративного управління.

Доведено, що схвалена Урядом в 2017 році «Стратегія розвитку малого і середнього підприємництва в Україні на період до 2020 року» має обмежені інноваційні можливості, оскільки розроблена без урахування Стратегії розвитку високотехнологічних галузей до 2025 року, Національної експортної стратегії, Стратегії розвитку промислового комплексу до 2025 року, Енергетичної стратегії до 2035 року. У дисертації наголошується на тому, що доцільно було одночасно розробляти стратегії у сфері розвитку індустріальних галузей та малого і середнього бізнесу, що створило б умови для появи високопродуктивних робочих місць у великих компаніях для працевлаштування представників малих організаційних форм.

Обґрунтована необхідність зміни тенденцій організаційного структурування бізнесу в малих організаційних формах з огляду на наявність диспропорцій, які виявлено в діяльності мікро та малих підприємств при порівнянні величини їх внеску в обсяги реалізованої продукції, створення доданої вартості та робочих місць із величиною задіяних активів, утворених боргів, отриманих збитків. Розраховано, що малі підприємства в 2015 р. при реалізації 18% продукції та створенні 16% доданої вартості розпоряджалися 31% всіх оборотних та 21% необоротних активів у національній економіці, але при цьому утворили 32% всіх поточних боргів, отримали 28% всіх збитків.

Доведено, що від організаційного структурування підприємництва залежить не лише стан інноваційного розвитку, а й рівень капіталізації, як економіки в цілому, так і її суб'єктів. Виявлено, що вже тривалий час відбувається деконцентрація та розпорошення капіталу через поступове зменшення, а згодом скасування нормативних вимог до величини статутного капіталу для товариств з обмеженою відповідальністю. Якщо до червня 1999 р. існувала вимога щодо статутного капіталу в розмірі 625 мінімальних заробітних плат, до кінця 2009 р. – 100 мінімальних заробітних плат, з січня 2010 р. – один розмір мінімальної заробітної плати, то з червня 2011 р. – вимоги щодо мінімального розміру статутного капіталу відмінено, що провокує власників бізнесу до розпорошення капіталу, виводу в тіньовий обіг, зниження мотивації до модернізації виробництва, створює прецедент безвідповідальності за результати діяльності. Доведена безперспективність включення в законопроект «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю» окремої норми, яка передбачає скасування граничної чисельності учасників ТОВ (існувала норма до 100 осіб), що відкриє можливість змінювати організаційну форму акціонерним товариствам на ТОВ. Ураховуючи зазначене,

запропоновано не скасовувати вимоги щодо граничної чисельності учасників товариств з обмеженою відповідальністю, а також встановити вимоги щодо мінімального обсягу статутного капіталу для товариств з обмеженою відповідальністю в обсязі не менше 100 мінімальних заробітних плат, що дозволить сконцентрувати ресурси для інноваційного розвитку та підвищити рівень капіталізації національної економіки.

ВИСНОВКИ

На основі проведеного дослідження запропоновано нове вирішення актуального науково-практичного завдання, яке полягає в обґрунтуванні теоретико-методичних підходів та розробці практичних рекомендацій для раціоналізації організаційних форм господарювання, що дозволило зробити такі висновки:

1. Тенденції організаційного структурування підприємництва необхідно досліджувати на основі застосування основних положень теорії раціонального вибору та економічної організації, що закладає підґрунтя для розуміння мотивів поведінки суб'єктів підприємництва при обранні ними тієї чи іншої організаційної форми. Питання економічної організації потрібно розглядати в контексті сучасної (ситуативної) теорії, яка до основних факторів впливу на формування організаційної структури відносить стратегію, технологію, середовище, розміри організації. Теорія економічної організації є методологічною основою для аналізу тенденцій організаційного структурування підприємництва у системі «структура-поведінка-результат». Враховуючи те, що суть категорій «раціоналізація» та «раціональний вибір» означає вдосконалення, поліпшення будь-якого процесу, предмета, більш продуктивну організацію праці, сфери виробництва, обігу, активну роль має відігравати держава, оскільки виступає головною дійовою особою в прийнятті раціональних рішень в економічній політиці на макро- та мікрорівнях.

2. Ключове значення організаційних форм в економіці випливає з того, що це закріплена нормами права єдність економічних, організаційних, інституційних умов діяльності суб'єктів господарювання. Проте суб'єкти підприємництва в Україні свою господарську діяльність здійснюють переважно в малих організаційних формах та обирають організаційну форму у вигляді товариств з обмеженою відповідальністю (ТОВ), що є ознакою дрібного підприємництва без достатніх інноваційних перспектив. Підприємців приваблює те, що кількість учасників ТОВ може бути навіть одна особа, сума зареєстрованого статутного капіталу – одна гривня, майнова відповідальність майже відсутня, оскільки обмежена величиною внесків до статутного капіталу.

3. Тенденції організаційного структурування підприємництва, які обирають переважно малі форми господарської діяльності, позначаються на структурі зайнятого населення за професійними групами, де найбільшу частку займають найпростіші професії, працівники сфери торгівлі та послуг, що також свідчить про обмежені інноваційні можливості економіки. Тому політика зайнятості має враховувати процеси організаційного структурування

підприємництва, завдання інноваційного розвитку галузей та базуватися на ідеї перерозподілу працівників із низькопродуктивних секторів у більш продуктивні.

4. Інноваційну модель розвитку в Україні необхідно розбудовувати на базі створення інституційних, економічних та організаційних умов для розвитку галузей, які визначають конкурентоспроможність економіки та її індустріальні перспективи. Адже в Україні отримали розвиток низько технологічні сировинні та малонаукоємні галузі. З 1990 р. частка машинобудування в загальних обсягах промислового виробництва зменшилася майже втричі, легкої промисловості – в 10 разів. Індустріальні галузі заміщуються секторами, які здійснюють господарську діяльність в торгівлі, ремонті автомобілів, операціях з нерухомим майном тощо. Як наслідок, стрімко зменшується кількість організаційних структур індустріального типу та великого капіталу, що звужує можливості інноваційного розвитку національної економіки.

5. В Україні не відбувається структурування бізнесу, спрямоване на об'єднання виробництв, робочої сили, капіталів. Зокрема, кількість акціонерних товариств за 1996–2016 рр. зменшилася вдвічі, в той час, як кількість ТОВ – зросла в 3,5 рази. Подрібнення бізнесу призвело до утворення значної кількості мікропідприємств (де працює до 9 осіб). Хоча їх налічується понад 80% у загальній кількості підприємств, вони випускають лише 10% продукції (товарів, робіт, послуг). Унаслідок поширення дрібного підприємництва у вигляді ТОВ відбувається деконцентрація та розпорошення капіталу через поступове зменшення, а згодом скасування нормативних вимог до величини статутного капіталу ТОВ.

6. Сучасною ознакою ринкової економіки є існування й тісна взаємодія великих, середніх і малих підприємств. Проте важливою проблемою є забезпечення їх оптимального співвідношення. Основну частку організаційної структури сфери виробництва України становлять малі і середні підприємства, кількість яких перевищує частку великих у 800 разів. Через подрібнення підприємств посилюється розрив між наукою та виробництвом, суттєво звужується можливість розробки та впровадження технологічних інновацій, які вимагають значних вкладень, що не в змозі забезпечити малі підприємства. Якщо із числа великих підприємств інноваційно активними є майже 40%, то середніх – 25%, малих – менше 15%.

7. Концептуальні підходи до раціоналізації організаційних форм господарювання мають ґрунтуватися на активізації розвитку інноваційного підприємництва та корпоративної системи управління; зменшенні кількості товариств з обмеженою відповідальністю та збільшенні промислових кластерів, акціонерних товариств, корпорацій, концернів, консорціумів; реорганізації дрібних підприємств шляхом злиття, приєднання, перетворення діючих суб'єктів господарювання; зміні кількісних і вартісних пропорцій діяльності між малими, середніми, великими підприємствами; збільшення кількості середніх і великих підприємств в обробній промисловості.

8. Для підвищення рівня інноваційного розвитку рекомендовано застосовувати кластерні моделі, які передбачають взаємодію великого, середнього та малого бізнесу у виробничій сфері. У країнах з перехідною економікою експерти рекомендують застосовувати італійську кластерну модель, де малий, середній та великий бізнес співпрацюють рівноправно на основі гнучкої взаємодії. В Україні ж з огляду на слабкі інноваційні позиції малих підприємств та обмеженість ресурсів, доцільніше використовувати британську кластерну модель, де велике підприємство є головним координатором спільної роботи, а всі учасники діють в межах прогнозно-технологічних програм розвитку галузей, територій, секторів економіки.

9. Раціоналізація організаційних форм господарювання має ключове значення для розвитку елементів економічної системи України, яка включає: продуктивні сили, організаційно-економічні, соціально-економічні, техніко-економічні, виробничі відносини (відносини власності); господарський механізм як спосіб регулювання господарської діяльності на макрорівні. З огляду на те, що пропорції між організаційними формами віднесено до соціальних пропорцій суспільного виробництва, а від організаційних форм безпосередньо залежить можливість реалізації на рівні держави інноваційної політики, процеси організаційного структурування підприємництва мають стати предметом уваги з боку профільних державних інституцій, органам статистики необхідно розширити тематичну інформацію, а у програми соціально-економічного розвитку слід включати стимулюючі заходи з метою утворення перспективних до інноваційної діяльності організаційних форм господарювання в національній економіці.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Публікації у наукових фахових виданнях України

1. Дерун А. М. Вклад різних за розмірами суб'єктів підприємництва у розвиток національної економіки: оцінка ресурсів, витрат, результатів / А. М. Дерун, В. В. Баліцька // Інвестиції: практика та досвід. – 2013. – № 17. – С. 31–36 (0,81 д.а, особистий внесок здобувача 0,51 д.а.: досліджено пропорції вкладу в національну економіку підприємств в залежності від розмірів).
2. Дерун А. М. Тенденції об'єднань підприємств і організацій України / А. М. Дерун // Ефективна економіка [Електронний ресурс]. – 2014. – № 11. – Режим доступу до журналу: <http://www.economy.nauka.com.ua> (0,72 д.а.).
3. Дерун А. М. Фінансові результати діяльності великих, середніх і малих підприємств України / А. М. Дерун // Інвестиції: практика та досвід. – 2015. – № 24. – С. 121–127 (0,84 д.а.).

Публікації у наукових фахових виданнях, які включені до міжнародних наукометричних баз

4. Дерун А. М. Вплив організаційного структурування підприємництва на зайнятість населення в Україні / А.М. Дерун // Міжнародний науковий журнал

«Інтернаука» Серія: «Економічні науки». – 2017. – № 4. – С. 59–68 (0,92 д.а.).

5. Дерун А. М. Концептуальні засади раціоналізації організаційно-правових форм господарювання в національній економіці / А. М. Дерун // Економіка та держава. – 2017. – № 7. – С. 94–100 (1,02 д.а.).

6. Дерун А. М. Активізація розвитку великого підприємництва та кластерів в Україні / А. М. Дерун // Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Економіка» : науковий журнал. – Острог : Вид-во НУ«ОА», червень 2017. – № 5 (33). – С. 26–31 (0,72 д.а.).

Тези доповідей на науково-практичних конференціях

7. Дерун А. М. Активізація підприємництва в контексті раціоналізації організаційно-правових форм господарювання / А. М. Дерун // Менеджмент ХХІ сторіччя: фінансові, економічні та інноваційні аспекти: зб. матеріалів ІІІ Всеукр. наук.-практ. конф. молодих вчених та студентів ; 23 травня 2013 р., м. Київ. – ПВНЗ «Міжнародний університет фінансів», 2013. – С. 29–30 (0,26 д.а.).

8. Дерун А. М. Оцінка вкладу підприємств різних розмірів у розвиток національної економіки / А. М. Дерун // Підприємницька діяльність в Україні: проблеми розвитку та регулювання: зб. матеріалів VII Міжнар. науково-практ. конф. ; 27 червня 2013 р. – Київ : МІБО КНЕУ; Ніжин : ТОВ «Видавництво «Аспект-Поліграф», 2013. – С. 58–61 (0,15 д.а.).

9. Дерун А. М. Регулирование организационно-правовых форм хозяйствования субъектов экономики / А. М. Дерун // Поиск средств повышения эффективности правовых норм: Междунар. науч.-практ. конф.; 22 июня 2013 г., г. Москва. – С. 33–36 (0,24 д.а.).

10. Дерун А. М. Пріоритети раціоналізації організаційно-правових форм господарювання в економіці України / А. М. Дерун // Організаційно-управлінські та соціально-економічні аспекти функціонування сучасного ринку праці України в умовах інституційних трансформацій: тези доповідей ІІІ Всеукр. наук.-практ. конф. студентів та аспірантів. – К. : ІПК ДСЗУ, 2014. – 126 с. – С. 106–110 (0,25 д.а.).

11. Дерун А. М. Динаміка об'єднань підприємств України / А. М. Дерун // Облік, аналіз і контроль в системі управління суб'єктами економіки : тези доповідей на Міжнар. науково-практ. конф. студентів, аспірантів і молодих учених. – Львів, 15-16 жовтня 2015 року. – Львівська політехніка. – С. 154–155 (0,12 д.а.).

12. Дерун А. М. Стан інвестиційно-інноваційного розвитку підприємств України в залежності від їх розмірів / А. М. Дерун // Євроінтеграційний вибір України та проблеми макроекономіки: тези доповідей на ХІХ Міжнар. наук.-практ. конф. молодих учених та студентів ; 16 грудня 2015 р. – Дніпропетровськ. – С. 57–59 (0,14 д.а.).

13. Дерун А. М. Фінансові результати діяльності підприємств в залежності від їх розмірів / А. М. Дерун // Економіко-культурологічне позиціонування України в світовому глобалізованому просторі : тези доповідей на І Міжнар. наук.-практ. конф. ; 15–19 лютого 2016 року. – Ліптовський Ян,

Словаччина. – С. 47–54 (0,25 д.а.).

14. Дерун А. М. Основні структурні пропорції діяльності підприємств в залежності від їх розмірів / А. М. Дерун // Фінансова система країни : тенденції та перспективи розвитку : зб. матеріалів IV Міжнар. наук.-практ. конф. ; 24 лютого 2017 р. – Острог : 2017. – С. 61–67 (0,34 д.а.).

АНОТАЦІЯ

Дерун А. М. Раціоналізація організаційних форм господарювання в національній економіці. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.03 – економіка та управління національним господарством. – Інститут підготовки кадрів державної служби зайнятості України, Київ, 2018.

У дисертації досліджено концептуальні основи теорії раціонального вибору та теорії економічної організації, розкрито інституціональні засади забезпечення процесу утворення організаційних форм у національній економіці, проаналізовано критерії ідентифікації суб'єктів підприємництва за розмірами бізнесу. Визначено індустріальну основу розвитку організаційних форм господарювання в Україні, здійснено оцінку внеску різних за розмірами суб'єктів підприємництва у розвиток національної економіки, визначено результативність діяльності організаційних форм ведення бізнесу в Україні. Виявлено структурні диспропорції в економічній діяльності мікро та малих, підприємств у процесі порівняння величини їх внеску в обсяги реалізованої продукції, створення доданої вартості та робочих місць із величиною задіяних активів, отриманих збитків (прибутків), утворених боргів, що дозволило виявити невідповідність між ресурсними та фінансовими показниками малих організаційних форм та засвідчило недостатню ефективність їх діяльності.

Запропоновано концептуальні підходи до раціоналізації організаційних форм господарювання, які передбачають: активізацію розвитку інноваційного підприємництва та корпоративної системи управління; зменшення кількості товариств з обмеженою відповідальністю та збільшення промислових кластерів, акціонерних товариств, корпорацій, концернів, консорціумів; реорганізацію дрібних підприємств шляхом злиття, приєднання, перетворення діючих суб'єктів господарювання; збільшення кількості середніх і великих підприємств в обробній промисловості. Обґрунтовано необхідність активізація розвитку великого підприємництва та утворення кластерів, шляхи реформування ринку праці на основі раціоналізації організаційних форм господарської діяльності.

Ключові слова: організаційні форми господарювання, великі, середні, малі підприємства, мікропідприємства, ринок праці, інноваційний розвиток, індустріалізація, раціоналізація.

АННОТАЦИЯ

Дерун А. М. Рационализация организационных форм хозяйствования в национальной экономике. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.03 – экономика и управление национальным хозяйством. – Институт подготовки кадров государственной службы занятости Украины, Киев, 2018.

В диссертации раскрыты институциональные основы создания организационных форм хозяйственной деятельности, проанализированы критерии идентификации субъектов предпринимательства в зависимости от размеров организации. Определена индустриальная основа развития организационных форм, проведен анализ результатов деятельности и уровня вклада, который осуществляют в национальную экономику и инновационное развитие отдельно микро, малые, средние и большие предприятия. Выявлены структурные диспропорции в деятельности микро и малых предприятий при сравнении величины их вклада в объемы реализации продукции, создания добавленной стоимости и рабочих мест с величиной задействованных активов, полученных убытков, образованных долгов, что засвидетельствовало недостаточную эффективность деятельности малых организационных форм на фоне масштабных мер их поддержки.

Исследование тенденций организационного структурирования предпринимательства осуществлено на основе применения положений теории рационального выбора и экономической организации, что создало базу для понимания мотивов поведения субъектов бизнеса при выборе той или иной организационной формы. Вопросы экономической организации рассмотрены в контексте современной (ситуативной) теории, которая к основным факторам влияния на формирование организационной структуры относит стратегию, технологию, среду, размеры организации. Теория экономической организации использована как методологическая основа для анализа тенденций организационного структурирования предпринимательства в связке «структура-поведение-результат».

В работе подтверждено, что тенденции организационного структурирования субъектов предпринимательства, которые выбирают преимущественно малые формы хозяйственной деятельности, отображаются на структуре занятого населения в разрезе профессиональных групп, где наибольшую часть занимают самые простые профессии, работники сферы торговли и услуг, что свидетельствует об ограниченных инновационных возможностях экономики в части индустриального развития. Предложено, что политика занятости должна учитывать процессы организационного структурирования предпринимательства, задания инновационного развития отраслей и базироваться на идее перераспределения работников из низкопродуктивных секторов в высокопродуктивные, что позволит создать высокопроизводительные рабочие места в индустриальных отраслях экономики

и повысить уровень инновационной активности.

Аргументировано, что организационные формы хозяйственной деятельности имеют непосредственное влияние на развитие экономической системы, поскольку она является совокупностью всех экономических процессов, которые осуществляются в обществе в зависимости от действующих имущественных отношений и организационных форм, а пропорции между организационными формами отнесены к социальным пропорциям общественного производства. Подчеркнуто, что ключевая роль организационных форм состоит в том, что они тесно связаны с элементами экономической системы, куда входят: продуктивные силы, организационно-экономические, социально-экономические, технико-экономические, производственные отношения (отношения собственности), а также хозяйственный механизм, как способ регулирования хозяйственных отношений на макроэкономическом уровне.

Обоснована необходимость усиления влияния государства на процессы объединения предприятий для создания кластеров, расширения производства и активизации занятости на больших и средних предприятиях с привлечением к такому объединению малых предприятий и создания рабочих мест для физических лиц-предпринимателей. Это потенциально заложит более благоприятные условия для инновационного развития отраслей национальной экономики.

Разработаны научно-методические подходы к рационализации организационных форм, что предусматривает: активизацию инновационного предпринимательства на основе взаимодействия малых, средних, больших предприятий; развитие корпоративной (акционерной) системы управления; уменьшение количества товариществ с ограниченной ответственностью; изменение стоимостных и количественных пропорций между малыми, средними, большими предприятиями.

Констатировано, что, несмотря на то, что от организационных форм зависит возможность на уровне государства проведения инновационной политики, эти процессы пока еще не стали предметом внимания со стороны профильных институций, в органах статистики недостаточно предметной, тематической информации, в программах экономического развития не предлагаются меры урегулирования проблем организационного структурирования предпринимательства с целью увеличения вклада бизнеса в развитие национальной экономики.

Ключевые слова: организационные формы хозяйствования, большие, средние, малые предприятия, микропредприятия, рынок труда, инновационное развитие, индустриализация, рационализация.

ANNOTATION

Derun A. M. Rationalization of organizational forms of management in the national economy. - Manuscript.

Thesis for the degree of candidate of economic sciences in specialty 08.00.03 - economics and management of national economy. – Institute for the Training of Personnel of the State Employment Service of Ukraine, Kiev, 2018.

In the thesis, the conceptual foundations of the theory of rational choice and economic organization are explored, the institutional foundations for the creation of organizational forms are revealed, the criteria for identifying entrepreneurship subjects depending on the sizes are analyzed, and their contribution to the development of the Ukrainian economy is assessed. Structural disproportions in the activity of micro, small enterprises are revealed when comparing the value of their contribution to the volumes of product sales, creating added value and jobs with the amount of assets involved, losses received, debts created, which testifies to the low efficiency of small organizational forms on the background scale measures to support them. Scientific and methodological approaches to the rationalization of organizational forms have been developed, which provides for: activation of innovative entrepreneurship based on the interaction of small, medium, large enterprises; development of corporate (joint-stock) management system; reduction in the number of limited liability partnerships; the change in cost and quantity proportions between small, medium, large enterprises. The ways of reforming the labor market based on the rationalization of organizational forms of management have been substantiated, which will allow creating high-performance jobs in industrial sectors of the economy and raising the level of innovative activity.

Key words: organizational forms of management, large, medium, small enterprises, microenterprises, labor market, innovative development, industrialization, rationalization.